

THEMA ANDERS FINANCIEREN

- > Bezuinigingen nopen gemeenten tot creatief omgaan met financiën PAGINA 14
- > Jeugdinterventieteam Rotterdam gered met social impact bond (sib)? PAGINA 19
- > Veiligheid en Justitie start pilot met sib om recidive te voorkomen PAGINA 21
- > Best practices: Houten 14 | Haarlemmermeer 16 | Hilversum 17 | Wormerveer 18 | Nijmegen 18

OVERHEID VERKENT NIEUWE FINANCIERINGSMODELLEN

DAG SUBSIDIE, HALLO CROWDFUNDING

Gemeenten houden de hand op de knip en dat betekent dat er minder subsidies voor welzijnsorganisaties, wijkverenigingen, buurtactiviteiten, culturele instellingen en wat dies meer zij. Die activiteiten moeten op een andere manier worden gefinancierd, via het aanspreken van fondsen of crowdfunding. Dat heeft grote gevolgen voor de overheid. 'Ambtenaren zullen op veel meer borden moeten schaken.'

TEKST MAURITS VAN DEN TOORN
ILLUSTRATIE YVONNE KROESE

Financiering door middel van speciale fondsen is een betrekkelijk nieuwe methode om initiatieven van de grond te krijgen. Van de ontvangers van het geld wordt vaak verwacht dat die (een deel van) het geld terugbetalen. Als dat vervolgens weer in het fonds wordt gestopt, is er sprake van een revolving fonds, met als bekendste voorbeeld het Nationaal Restauratiefonds.

CULTUURFONDS HOUTEN: 150.000 EURO

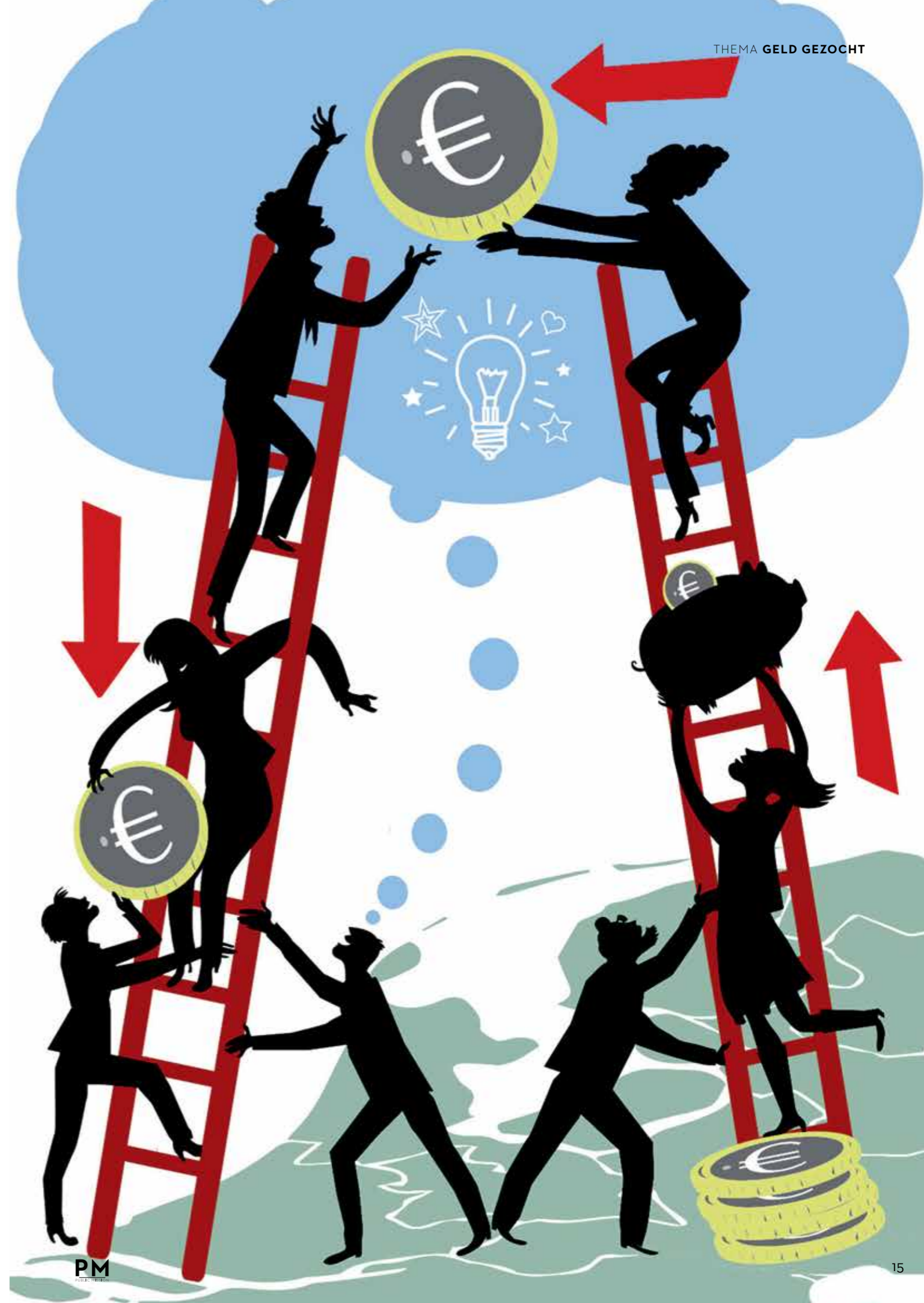
De gemeente Houten heeft sinds begin 2014 een publiek-privaat cultuurfonds met als doelstelling 'het financieel ondersteunen van culturele initiatieven voor en door inwoners van Houten, die gericht zijn op versterking van de samenleving, lokale identiteit en gezamenlijkheid'. De gemeente financiert voor de komende drie jaar 150.000 euro, de ambitie is het budget te vergroten met (fiscaal aftrekbare) giften van bedrijfsleven en particulieren. 'We hebben inmiddels twee aanvraagrondes gehad, het culturele veld is er enthousiast over,' vertelt Wim Top van de gemeente Houten. De levensvatbaarheid van het fonds is daarmee wat hem betreft aangetoond, de komende maanden gaat de gemeente bedrijven benaderen met de vraag of ze bereid zijn tot een bijdrage.

Edwin Netjes van adviesbureau KplusV is gespecialiseerd in het opzetten van dergelijke fondsen en ziet ze populairder worden. 'Fondsen zijn op zich niet nieuw, maar ze passen in de trend om over te gaan van subsidies naar financieren. De afgelopen drie tot vier jaar hebben ze een grote vlucht genomen. Eerst hebben de provincies en de grote gemeenten fondsen in het leven geroepen als bestemming voor het geld dat beschikbaar was gekomen door de verkoop van het "tafelzilver", Essent en Nuon. Nu zie je in de nieuwe coalitieakkoorden dat ook kleinere gemeenten fondsen hebben ontdekt.' Een voorbeeld daarvan is het cultuurfonds dat de gemeente Houten onlangs heeft opgericht (zie kader).

RENDEMENT

Overheden hebben soms het idee dat een fonds rendement moet opleveren, maar Netjes waarschuwt dat ze daarmee moeten oppassen. 'Als je dat wilt dan kom je in de buurt van de markt en dat kan leiden tot oneerlijke concurrentie. Ons advies is om alleen iets vanuit een fonds te financieren als de markt het niet oppakt en ervoor te zorgen dat er geen problemen met Brussel ontstaan door ongeoorloofde overheidssteun.'

Bij veel fondsen gaat het om 'groot geld'. Zo lanceert de provincie Noord-Holland op 11 juni haar participatiefonds duurzame economie met een budget van 85 miljoen euro voor participaties in bedrijven en projecten op het gebied van energie en duurzaamheid. Eerder zette Overijssel al een vergelijkbaar fonds op met een budget van 250 miljoen euro. Friesland is momenteel bezig met het aanbesteden van de uitvoering van zo'n fonds. Verstandig om het buiten de deur te zetten, vindt Netjes. 'De overheid weet het niet beter dan de markt. Bovendien

zit je met dergelijke investeringen dicht tegen de markt aan. Dat betekent dat je niet alles meer openbaar kunt maken en soms heel snel besluiten moet nemen. Je komt in een heel andere dynamiek terecht, dat betekent dat je een organisatie met slagkracht moet hebben.'

Niet in alle omstandigheden is een fonds de beste

'EEN KLEIN FONDS IS EEN BETREKKELIJK DURE OPLOSSING'

oplossing, waarschuwt hij. 'Het duurt al gauw zeven jaar voor een project goed draait. Als je iets wilt ondersteunen voor kortere periodes en met relatief kleine bedragen kun je dat beter op een andere manier doen, want het opzetten en in stand houden van een klein fonds is een betrekkelijk dure oplossing. Soms is het nodig om het overhe-

GROENSTE IDEE VAN HAARLEMMERMEER: 23.000 EURO

De gemeente Haarlemmermeer heeft vorig jaar crowdfunding gebruikt voor de wedstrijd 'het Groenste idee van Haarlemmermeer.' Inwoners van de gemeente konden ideeën inzenden, voor de winnende concepten werd onder begeleiding van de gemeente en Oneplanetcrowd een crowdfundingcampagne georganiseerd om de ideeën te realiseren. Er is 23.000 euro opgehaald voor vier projecten: de Stint, een elektrische bolderkar voor een buitenschoolse opvang; Kipster, een concept voor kippenhouden in de stad; de Groenste Tuin, een biologische buurtmoestuin in Nieuw-Vennep; het Zonnekrachtlaadstation Boshoeve, een laadstation op zonne-energie voor de elektrische fiets of bolderkar. De gemeente verschaft aanvullende subsidies en leningen.

den uit hun hoofd te praten. Bedenk dat een fonds een middel is en geen doel.'

Ook heeft de overgang van de vertrouwde subsidieverstrekking naar een fonds grote gevolgen voor de organisatie van de overheid. Wat is bijvoorbeeld de rol die gemeenten en provincies op zich moeten nemen, zelf het beheer voeren en de benodigde expertise in huis halen, of het uitbesteden zoals Friesland? 'Welke keuze je ook maakt, ambtenaren zullen op veel meer borden moeten schaken,' voorziet Netjes. 'Maar als je het goed aanpakt, kun je de eigen doelstellingen aanzienlijk sneller realiseren.'

Crowdfunding is een andere manier van financiering die snel populair aan het worden is. Het is plat gezegd de boer opgaan en bijvoorbeeld buurtbewoners om een bijdrage vragen. Anders dan een fonds is het goed te gebruiken voor niet al te grote projecten in wijken en buurten, denk aan het oprichten van een speeltuin. Met crowdfunding worden meestal bedragen tussen de 5000 en 10.000 euro opgehaald. Het gemiddelde ligt op 75.000 euro, maar dat komt door een paar uitschieters: 500.000 euro voor Snappcar (een manier waarop particulieren hun auto verhuren) en 7 miljoen voor de Windcentrale, die daarmee twee windturbines kon aanschaffen. Bij die laatste twee gaat het overigens om campagnes waarbij een investering doet waar je iets voor terugkrijgt, niet om een donatie.

Dit roept vragen op over de rol van de overheid. Is de gemeente – of eventueel een andere overheidslaag – uiteindelijk nog wel nodig om initiatieven, activiteiten en organisaties draaiende te houden? En zo niet, moeten we dat dan erg vinden? Je kan redeneren dat er bij de gemeenten op die manier capaciteit en wellicht ook geld vrij komt voor andere activiteiten. De vraag is: werkt het inderdaad zo of zijn deze nieuwe modellen nog veelal een vorm van *wishful thinking* en komt er in de praktijk nog niet veel van terecht?

Crowdfunding past in ieder geval goed in de door de overheid zo gewenste participatiesamenleving. Het is een vorm van burgerparticipatie en actief burgerschap, het leidt tot meer initiatief en betrokkenheid van de buurt. Er komt geld beschikbaar, waardoor dingen kunnen worden gerealiseerd die er anders niet of pas veel later zouden zijn gekomen. In het ideale geval is de gemeente alleen nog faciliterend in de vorm van vergunningverlening en is er geen overheidssubsidie meer nodig, of hooguit een kleinere bijdrage. Jammer genoeg weten gemeenten er vaak nog niet zo goed weg mee, zeggen ervaringsdeskundigen.

'Het sijpelt langzaam maar zeker steeds meer door. De VNG stimuleert het, minister Kamp kwam vorig jaar met een rapport erover en je ziet het nu ook verschijnen in de nieuwe collegeprogramma's,' ziet Aram Goudsmit van onderzoek- en adviesbureau Douw&Koren, dat zich heeft gespecialiseerd in advisering over crowdfunding. 'Maar omgaan met crowdfunding vergt een heel andere *mindset* van de overheid. Gemeenten en ambtenaren zoeken nog naar hun rol bij crowdfunding, ze weten vaak niet goed hoe ze het kunnen faciliteren en de ambtenaren moeten veel meer met de buurt overleggen over de uit-

Alternatieven voor subsidie

Crowdfunding biedt de mogelijkheid om kapitaal bij elkaar te brengen door vele investeerders te vinden die elk een (kleine) bijdrage leveren en daar een tegenprestatie voor ontvangen. Het is vergelijkbaar met de aloude coöperatie waarbij de leden/deelnemers geld inleggen. Door internet is crowdfunding als financieringsvorm sterk in opkomst. Het sluit goed aan op de ontwikkeling waarbij de overheid burgers de ruimte geeft voor eigen initiatieven. Is verwant aan crowdsourcing, maar daarbij gaat het in principe meer om ideeën dan om geld.

Lokale gemeenschapsfondsen zijn samenwerkingsverbanden voor en door de gemeenschap, waarbij bewoners zich

samen met andere partijen inzetten voor de leefbaarheid in de wijk of regio. Ook deze manier van samenwerken en financiering sluit aan op het streven naar 'zelfsturing' vanuit de maatschappij en een terugtrekkende overheid.

Impact investeringen (ook wel bekend als sociale obligaties of social impact bonds) zijn een instrument voor de overheid om maatschappelijke projecten door private ondernemers te laten financieren. De overheid sluit een prestatiecontract af, waarbij de contractpartner zelf zijn financiering moet regelen. De overheid betaalt pas achteraf naar rato van het succes van het project; hoe beter het resultaat, hoe hoger het rendement voor de financier.

Het zijn geen nieuwe financieringsvormen, maar ook 'gewone' **giften** (al dan niet vanuit een fonds) en **leningen** kunnen een alternatief zijn voor overheids-subsidies, al dreigen er bij giften fiscale consequenties. Lenen kan onderhands, waarbij een organisatie direct contact heeft met de geldverschaffer, of in de vorm van een obligatielening waarbij geld wordt geleend van meerdere geldgevers. Ook mogelijk is de uitgifte van **ledenaandelen**, mensen kopen een aandeel in een organisatie en worden daarmee deeleigenaar; in feite zijn we daarmee terug bij de aloude coöperatie.

Bron: Platform31, KplusV

voering van het beleid. Ook passen initiatieven vanuit de buurt misschien niet altijd in het bestemmingsplan, maar zijn ze wel goed voor het "buurtgevoel", vindt Goudsmit.

Aster van Tilburg van de stichting Voor je Buurt, die mensen adviseert die met crowdfunding willen beginnen, herkent het beeld. 'Gemeenten zien crowdfunding door burgers vaak als een "leuk experimentje erbij", maar het is niet iets wat je er even bij doet. De werkwijze is anders en financieringsstromen lopen ook anders. Gemeenten geven bovendien een dubbele boodschap af, want vooral voor mensen die weten hoe ze een subsidieaanvraag moeten indienen is er budget. Crowdfunding krijgt op die manier eigenlijk geen kans, want waarom zou je je inspannen als je toch wel geld krijgt? Gemeenten hebben het er veel over, maar in hun handelwijze zie je dat nauwelijks terug. Dat is geen onwil, maar ze weten nog niet precies hoe ze vorm moeten geven aan de veranderende verhouding tot de burger. De overheid moet er nog aan wennen dat ze niet meer aan de knoppen zit.'

Niet alleen individuele ambtenaren, ook de gemeentelijk organisatie moet zich meer instellen op crowdfunding. Van Tilburg: 'Je ziet vaak de situatie dat de ene afdeling binnen de gemeente initiatieven voor crowdfunding stimuleert, terwijl de andere wordt beoordeeld op de manier waarop ze toeziet op de kwaliteit van vergunningen. Ook kom je veel nare bureaucratische aanvraagprocedures voor subsidies tegen die vooral zijn opgezet vanuit de behoefte tot controle. Gemeenten zouden dergelijke procedures veel meer moeten opzetten vanuit de logica van het project. Zeker in het geval van crowdfunding is de controle goed, je vraagt tenslotte geld van je bureaus en je vrienden. Eigenlijk moet het hele gemeentelijk apparaat veranderen; dat betekent dat een gemeentesecretaris

ZORGHULP OP MAAT IN HILVERSUM: 7500 EURO

Zorghulp op Maat moet Hilversumse ouderen helpen om zelfstandig te blijven wonen. Een team van zorg- en welzijnsprofessionals ondersteunt 24 uur per dag en zeven dagen in de week de naaste familie en vrienden met regeltaken als boodschappen doen en schoonmaken. Ruim veertig ouderen maken voor 17,50 per maand gebruik van deze dienstverlening. Zorghulp op Maat probeert door middel van crowdfunding 7500 euro bij elkaar te krijgen om het concept in meer plaatsen op te zetten. Afhankelijk van de hoogte van de bijdrage wordt iemand vriend, lid (en kan hij gebruik maken van de dienstverlening) of mede-eigenaar van het concept.

of wethouder de durf moet hebben om aan te geven dat het anders moet en ook bereid is de risico's daarvan te accepteren.'

En dat terwijl het zoveel kan opleveren: 'Gemeenten en corporaties koppelen soms een bijdrage aan crowdfunding, maar dat zou veel meer moeten gebeuren. Je

'CROWDFUNDING VERGT EEN HEEL ANDERE MINDSET VAN DE OVERHEID'

kunt ermee voorkomen dat een project ophoudt door het van de ene op de andere dag wegvallen van subsidie. Crowdfunding heeft ook als voordeel dat gemeenten met "bestaand geld" meer projecten kunnen financieren doordat er per project minder subsidie nodig is, en door een bijdrage te geven aan een crowdfunding-project kunnen

SCHOOLTUINEN IN WORMERVEER: 7800 EURO

Basisschool De Pionier in Wormerveer haalde door middel van crowdfunding en acties als een sponsorloop en het inzamelen van stiegeldflessen ruim 7800 euro op voor de aanleg van een aantal schooltuinen om kinderen in contact te brengen met de natuur. De gemeente droeg bij 'in natura' door de benodigde grond gratis beschikbaar te stellen. Het project, dat aanvankelijk was begroot op 20.000 euro, kon goedkoper worden gerealiseerd doordat leveranciers en een ROC onderdelen met korting maakten en leverden. De groenten uit de tuin worden gedeeld met de donateurs.

samenwerkingsverbanden ontstaan met bijvoorbeeld een ROC (zie het voorbeeld uit Wormerveer).

VLIEGWIELFUNCTIE

Duidelijk is wel dat crowdfunding niet overal voor toepasbaar is. Van Tilburg: 'Het werkt bij eenmalige, duidelijk afgebakende projecten. Het is niet iets voor structurele financiering, je kunt niet elk jaar opnieuw met een crowdfundingactie komen om de huur van je pand te betalen. Crowdfunding heeft een vliegwiel functie, maar het werkt niet twintig jaar lang.'

Het is ook de ervaring van Goudsmit: 'Crowdfunding

'GEMEENTEN MOETEN PROCEDURES OPZETTEN VANUIT DE LOGICA VAN HET PROJECT'

vergt een hele duidelijke boodschap. Dat betekent dat het vooral geschikt is voor het financieren van duidelijk afgebakende en goed zichtbare projecten. Iets in de openbare ruimte – denk aan het opknappen van een leegstaand pand voor hergebruik als buurthuis – is goed, omdat iedereen kan zien wat het resultaat is.' Hij geeft een aantal *do's* en *don't's* voor een succesvolle crowdfundingactie. 'Ga voor crowdfunding uit van de lokale gemeenschap en bouw je campagne gestructureerd op, als een steen-

MONUMENT IN NIJMEGEN: 30.000 EURO

Een groep bewoners van de wijk Hengstdal in Nijmegen wil een monument plaatsen ter herinnering aan de eerste waterleiding in Nederland, in de vorm van een aquaduct dat zo'n 2000 jaar geleden door de Romeinen is aangelegd. De initiatiefnemers richtten daarvoor de Stichting Initiatief Visualisatie Aquaduct Nijmegen (SIVAQN) op. De gemeente stelde 20.000 euro beschikbaar, de rest is afkomstig van subsidies (onder meer van het Prins Bernhardfonds Gelderland), donaties, sponsoracties, de verkoop van wijn en benefietmaaltijden. In het voorjaar van 2014 stond de teller op 28.000 euro, het streven is om de nog benodigde 2000 euro voor 1 juli binnen te krijgen. Donateurs krijgen, afhankelijk van de hoogte van hun gift, een vip-behandeling bij de onthulling, een t-shirt of een model van het monument.

tje in de vijver dat steeds grotere kringen maakt. Grote publiciteit via landelijke media is zinloos, dat levert misschien wel aandacht maar geen geld op. Het gaat er juist om de directe omgeving bij een project te betrekken.'

De communicatie met die omgeving is maatwerk, internet is niet altijd het vanzelfsprekende medium. 'Als het "offline contact" binnen een gemeenschap goed is doordat mensen elkaar ontmoeten en praatjes maken bij de bakker en de slager, moet je daar in je communicatie bij aanhaken. Het heeft dan weinig zin om een online platform op te zetten voor het benaderen van de mensen.'

Al te grote ambities zijn uit den boze: Goudsmit: 'Je kunt beter niet in één keer een groot bedrag bij elkaar proberen te krijgen, maar juist met kleinere bedragen steeds tastbare doelen realiseren. Met beheersbare onderdelen bouw je gaandeweg een community op en houd je de mensen betrokken. Op deze manier te werk gaan is misschien niet zo efficiënt, maar je moet je dan ook realiseren dat crowdfunding de minst efficiënte manier is om geld binnen te halen. Het vergt heel veel tijd om het succesvol toe te passen. Het voordeel ervan is vooral dat een project door de interactie en de dialoog met de doelgroep en de community ook hún project wordt. De kans op succes wordt daardoor veel groter. Uit onderzoek is ook gebleken dat de vraag "help mij" minder goed werkt dan de oproep "doe mee". Overheden kunnen daar gebruik van maken om actief burgerschap te creëren.'

Overheden kunnen bij crowdfunding voor aanvulling zorgen in de vorm van een financiële bijdrage, maar bijvoorbeeld ook door faciliteiten ter beschikking te stellen. 'Wij adviseren daarom om het als financieringsmethode op te nemen in coalitieprogramma, beleidscyclus en begroting en na te denken over de manier waarop je het gaat inzetten. Dat kan op veel manieren; ga niet zelf het wiel uitvinden maar kijk naar elkaar en vooral: wees bereid om anderen te laten meekijken.'

Het is uiteindelijk geen kwestie van of-of, beide financieringsvormen kunnen elkaar aanvullen. Netjes ziet het gebeuren. 'De verschillende instrumenten vullen elkaar aan of vloeien in elkaar over. Een zonnepark kan deels worden gefinancierd door middel van een fonds, aangevuld met crowdfunding en misschien de mogelijkheid tot gespreide betaling – al dan niet met behulp van de bank – aan de leverancier van de zonnepanelen. Er kan zo een heel interessant mix ontstaan waarbij iedereen een rol heeft: de overheid, de markt en de burger.' Hij voorziet dat er op het gebied van alternatieve financieringsvormen nog heel veel mogelijk is. 'In de Verenigde Staten wordt zo'n 60 procent van de bedrijven via de banken gefinancierd, hier is dat ongeveer 90 procent. Er kan dus nog veel gebeuren.' ●

Op 3 juli organiseert Douw&Koren speciaal voor (lokale) overheden het seminar Civic Crowdfunding. Doel is om ambtenaren meer handvatten te geven op welke manier crowdfunding een rol kan spelen in de uitvoering van plannen met betrekking tot burgerparticipatie. Meer informatie: www.douwenkoren.nl of per e-mail: aram@douwenkoren.nl